

УДК 82.091

О. М. ДАНИЛЬЧУК

м. Миколаїв

nina.filipova@nuos.edu.ua

ДАНТЕ І КУАТ'Є: ТОЧКИ ДОТИКУ (ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ОБРАЗІВ ДАНТЕ В РОМАНІ А. ДЕ КУАТ'Є «СПОВІДЬ ЛЮЦИФЕРА»)

У статті досліджуються особливості художньої манери сучасного прозаїка А. де Куат'є. Підкреслюється, що тематика і проблематика роману автора «Сповідь Люцифера» пов'язана з «Божественною комедією» Данте.

Ключові слова: середньовіччя, Відродження, Данте, А. де Куат'є, Ісус Христос, Люцифер.

Відомо, що «Божественна комедія» Данте принесла поету світову славу, являючи собою грандіозний філософсько-художній синтез середньовічної культури й мистецтва Відродження. Суперечки про поему Данте продовжувалися за всіх часів і не припинені понині. Ставлення до неї неоднозначне: від повного неприйняття (Вольтер, Ботічеллі, що вважав поему «неправдоподібним науковим трактатом», написаним варварською мовою) до критичного переосмислення чи навіть віднесення її до священних книг, зміст яких не може бути до кінця зрозумілим смертній людині. Незалежно від трактування, сам космогонічний план «Комедії», що включає розповідь про принципи світобудови та її структуру разом з оповіддю про долю й шлях людства (духовний і матеріальний), грандіозний. «Божественна комедія» дала теми багатьом поетам, художникам, композиторам. Інтерес до митця виявляли Т. Шевченко, І. Франко, Леся Українка, про що свідчать їх поетичні твори, літературно-критичні статті й листи. Звертається до творчості Данте й сучасний прозаїк Анхель де Куат'є. Його роман «Сповідь Люцифера» і тематично, і системою образів персонажів тісно пов'язаний з поемою Данте. Одним із ключових персонажів твору є дантівський Люцифер, основою ж роману є історія кохання Данте до Беатриче.

Тож, актуальність пропонованого дослідження зумовлено новим підходом до аналізу поеми Данте «Божественна комедія», образи та ідейно-художній зміст якої трактується крізь призму поглядів на неї героїв роману А. де Куат'є «Сповідь Люцифера». Значення роботи полягає в необхідності визначити філософську і художню позицію А. де Куат'є, суголосну дантівським уявленням про світ.

Мета нашої статті – проаналізувати ідейно-художній зміст роману А. де Куат'є «Сповідь Люцифера» (проблематику, символіку чисел та ін.).

Як і «Божественна комедія» Данте, роман А. де Куат'є композиційно поділяється на 3 частини. За ідейно-художнім змістом і описом картини в романі певним чином нагадують дантівські «Пекло», «Чистилище» і «Рай». До того ж у творі є передмова, пролог і епілог. Тож, у цілому роман складається з 6 частин. За давніми міркуваннями число шість вважається числом Люцифера.

У першій частині твору А. де Куат'є знайомить читача з історією життя головної героїні. Саша, як і центральний персонаж «Комедії» Данте, у розквіті сил. Молода, вродлива, зовні успішна жінка живе беззмістовним, порожнім життям. Кожного дня ходить на роботу, йде кар'єрними сходами, але в її серці немає місця почуттям, у душі немає любові. Так само, як і дантівський герой, вона «втратила дорогу» й не прагне щось змінити у своєму житті. В її минулому два шлюби, що розпалися, невтішне кохання з засудженим, хворобливий зв'язок із колегою, на який вона погодилась через його шантаж, у теперішньому – відчуття повного розчарування в житті, майбутнє – невідоме.

Але трапляється диво – на курсах із психології вона зустрічає Вчителя, який пробуджує в ній бажання жити. Він подобається їй як людина, тому що живе з відкритим серцем. Саша захоплюється ним і називає людиною з великої літери. Її вчитель дещо схожий на Ісуса Христа – безкорисливою любов'ю до людини, щирою посмішкою, простими, але вагомими міркуваннями про життя, Всесвіт. Таким учи-

телем і наставником для дантівського героя, як і для самого Данте, став Вергілій. Але не той, який жив у часи Стародавнього Риму: «це Вергілій середньовічний, одягнений у нове звання містика ...Вергілій-маг... Вергілій-заклинатель, що знається з підземним світом, сходяв у Пекло ще до пришествя Спасителя» [1, 82]. Язичник Вергілій відіграє в Данте роль провідника-ангела – поводиря середньовічних «бачень». У А. де Куатъє аналогічного персонажа-наставника звать просто «Вчитель», який, власне, й говорить героїні, що вона ще не пройшла в житті того, що повинно змінити її й перетворити на таку, якою вона є насправді. Саша ображається і залишає Вчителя. Розпочинаються її духовні пошуки...

Виконуючи завдання по роботі (а Саша працює в комісії з перевірки підвідомчих установ – СІЗО й колоній), героїня опиняється в ПСТ 87/6, а точніше в «дантівському пеклі», де на неї чекає той самий «дантівський Люцифер» (так називають підслідного, з яким їй доводиться працювати в колонії). За офіційною пропонованою дівчині версією, це засекречена в'язниця, де відбувають покарання не за вироком суду, а за певним «рішенням». Усі мешканці зони – особистості, які з тих чи інших причин не можуть бути офіційно засудженими. Саші потрібно отримати докази вини підслідного...

А. де Куатъє «нагадує» про дантівську «Божественну комедію», використовуючи її як текстуально, так і з ідейно-художньою метою. Наприклад, у камері, в яку вперше заходить Саша, як і в дантівському пеклі, цілковита темрява: «Тільки мертве світло зірок, що мерехтять на чорному небі в маленькому віконці під самою стелею камери, давало хоч якесь відчуття простору» [3]. Відбувається перша зустріч героїні з підслідним: «їй здалося, що вона фізично відчуває... дихання. Зовсім поряд, на своєму тілі – тваринне, хиже, голодне дихання. Він обнюхував її, немов звір, що вивчає майбутню жертву» [там само]. А. де Куатъє наголошує на диявольськи привабливій зовнішності підслідного: «ідеальний образ, який можливо побачити тільки на фотографії» [там само]. Опановуючи себе, Олександр розпочинає допит: «Напевно, поки я тут, мене звать № 63–22. ...Моє прізвище – код цієї в'язниці. А по-батькові – номер рішення про

мій вирок...» [там само]. Читаючи відомості про цю людину – «Прізвище: ПСТ 87/6. Ім'я: № 63–22. По батькові: № 119–23Р», – героїня думає, що цей ув'язнений «звідти, він зійшов з неба. ...Він дійсно наділений невідомою, безкінечною владою. Хто ж він?!» [там само].

Прикметна використовувана в романі нумерологія: сумарно прізвище ключового персонажа – 87/6 – дає 3. Виникає асоціація зі Святою Трійцею. Цифра імені ув'язненого 63–22 – 13, «чортова дюжина». Нарешті, ім'я батька героя в цифровому плані відповідає семи (119–23) – священному числу. Тобто за № 63–22 – змальований син Бога, улюблене дитя, але й грішний ангел, Люцифер. А. Куатъє грає числами, нагадуючи про божественний замисел дантівської «Комедії», пов'язаної з числами 3 і 9. Зв'язок № 63–22 з постаттю Люцифера Данте доводить і фраза № 63–22 «Мені не потрібен Бог» [там само]. Перед нами безбожник, диявол в людському обличчі.

Важливим є і вік героя А. Куатъє: «На вигляд йому було років двадцять п'ять. Хоча, насправді, мабуть, близько тридцяти, можливо, *тридцять три* (виділено нами. – О. Д.)» [там само]. Як бачимо, це вік дантівського героя, як і вік Ісуса Христа; тобто вік усіх трьох образів співпадає.

На запитання про освіту й професію № 63–22 відповідає: «Освіта – моя власна, професія... Я вивчаю Данте». З'ясовується, що весь текст «Божественної комедії» № 63–22 знає напам'ять. «Хто він? – гадає героїня. – Небожитель?».

№ 63–22 пропонує Олександрі укласти угоду, і та погоджується. № 63–22, як і дантівський Люцифер, спокушає й зачаровує. І головне завдання людини при цьому – встояти, залишитися собою, що й належить зараз зробити Олександрі.

На відміну від другої частини твору, дія якої розпочинається в абсолютній темряві камери в'язниці й асоціюється з дантівським пеклом, третю частину роману «Сповідь Люцифера» відкривають слова: «У камері похмуро. Крізь маленьке заґратоване віконце в неї ллється сіре, немов туман, світло дощового дня» [там само]. Похмурі фарби камери нагадують дантівське чистилище. Тепер героїні доведеться пройти випробування, вигадані Люцифером, їй потрібно зрозуміти вчинки інших людей, щоб урятувати їм життя. Олександра повертається в минуле. Словами

№ 63–22 А. де Куат'є розмірковує про те, що часів не існує, не існує ні минулого, ні теперішнього, ні майбутнього. Усі часи існують зараз, і люди впливають на долі інших своїми рішеннями і вибором. Розв'язуючи загадки про інших, Саша рятуює себе.

Фінал роману несподіваний. Усе, що відбувається з героїнею, – лише її сон під час заняття з психології; 6. 322 – параграф, над яким працює студентська група.

Для реалізації свого художнього задуму А. де Куат'є, як і Данте, вибирає форму «сновидіння» чи так званого середньовічного «бачення» (символічним є і сон героїні, ніби «вона піднімається по величезних гвинтових сходах... А сходи під її ногами ніби вивертаються навиворіт. І виявляється, що Саша не вгору йде, а донизу, до самої прірви. І відчуття, немов сходи... десь зовсім в іншому світі. І ведуть не вниз, а в крижану безодню, в Пекло. ...Шлях угору виявляється шляхом униз...» [там само]). Але завдання середньовічних «бачень» полягало в тому, щоб відвернути людину від мирської суєти, показати їй гріховність земного життя й спонукати звернутися думками до потойбіччя. У Данте і А. де Куат'є форма «бачень» використовується з іншою метою: вони прагнуть найбільш повно відобразити реальне земне життя. Обидва митці чинять суд над людськими вадами не заради заперечення земного життя, а в ім'я його виправлення. Вони занурюють у дійсність.

У пронизливому в обох творах життєствердному началі, прагненні абсолютної світової гармонії полягає їх головна ідея. Як у Данте, так і в А. де Куат'є відчувається гуманістичний пафос, інтерес до людини, її внутрішнього світу. У своїй езотеричній подорожі головна героїня роману проходить три етапи свого становлення, рухається від однієї іпостасі людини до іншої – від тіла до свідомості, а далі – до духу, щоб у кінці шляху побачити Світло, що відкриває сенс людського життя. Початок життя героїні (перша частина роману, відповідає дантівському прологу) – її поневіряння. Час, коли вона знайомиться з № 63–22 (друга частина «Сповіді Люцифера», це дантівське «Пекло»), – спокуси тіла. Бесіди з № 63–22 (третя частина роману, дантівське «Чистилище») – випробування розуму Олександри і її пошук себе. Віднайдення своєї сутності, ро-

зуміння істини про себе (епілог твору А. де Куат'є, дантівський «Рай») – це розкриття духу головної героїні. Це і є шлях людини до себе, шоста скрижаль, про яку розповідає А. де Куат'є.

Головна думка роману, в такий спосіб, у тому, що кожен потрібний; не має значення, чи потрібен людині Бог, головне – те, що людина потрібна Богу; у кожного є своє призначення на Землі, це призначення – любов. Таку думку А. де Куат'є підкреслює і в епілозі роману, коли Олександра отримує лист з анаграмою «LCR»: «Кохання – нескінченна дорога, по якій двоє йдуть назустріч одне одному. Але трапляється так, що цією дорогою йде лише один. ...І зрозумів я Данте, який кохав мертву Беатриче. Він пройшов увесь шлях один. Від початку й до кінця. Він придумав Пекло, щоб піднести Беатриче на вершину Раю. Він заморозив мене в серцевині землі, щоб відмірювати від мого черева нескінченність свого почуття. Він розділив світ, що не вірив у його кохання, на круги й приступи, сфери й небеса. ...Краса твого серця... вище будь-якої краси. ... Не приховуй її. Живи так, щоб Вічність могла милуватися нею» [там само].

Останні рядки роману підкреслюють патетичний настрій автора й створюють загальну оптимістичну картину твору. На думку А. де Куат'є, «кожне кохання – це *нове життя*. ...Коли ти закохуєшся, все, що було в твоєму житті раніше, немов покривається якимось серпанком, завісою часу. Здається несправжнім, таким, що трапилося з кимось іншим...» [2].

Так, пов'язуючи роман «Сповідь Люцифера» з «Божественною комедією» Данте, А. де Куат'є порушує важливі питання: життя, смерть, кохання, ненависть, прощення, призначення людини, її віра в Бога, прагнення до реалізації своєї мрії тощо. Автор пропонує читачу вирушити в подорож, щоб знайти відповіді на одвічні питання.

Цікавий сюжет, несподівана розв'язка, глибокий психологізм образів, філософічність порушених проблем, текстуальне знання творчості Данте – все це забезпечує успіх твору прозаїка й визначає художню манеру сучасного митця. Роман А. де Куат'є гідний за своїми художніми перевагами й цікавий за ідейно-художнім змістом. Він не про конкретних людей, як наголошує сам автор, а про людину

взагалі. Книги А. де Куатьє змушують шукати, мислити, рефлексувати. Пошукам відповідей на одвічні питання й присвячені цикли романів автора «У пошуках скрижалів» і «Таємниця Печаток».

О. DANYLCHUK
Mykolaiv

**DANTE AND ANHEL DE KUATE: THE COMMON GROUND
(INTERPRETATION OF DANTESQUE CHARACTER SKETCHES IN ANHEL
DE KUATE'S «LUCIFER'S CONFESSION»)**

The features of the artistic manner of a modern prose writer Anhel De Kuate are studied in the article. It is emphasized that the subject matters and issues of the author's novel «Lucifer's Confession» are associated with the «Divine Comedy» by Dante.

Keywords: the Middle Ages, Renaissance, Dante, Anhel De Kuate, Jesus Christ, Lucifer.

О. М. ДАНИЛЬЧУК
г. Николаев

**ДАНТЕ И КУАТЬЭ: ТОЧКИ СОПРИКОСНОВЕНИЯ
(ИНТЕРПРЕТАЦИЯ ОБРАЗОВ ДАНТЕ В РОМАНЕ А. ДЕ КУАТЬЭ «ИСПОВЕДЬ ЛЮЦИФЕРА»)**

В статье исследуются особенности художественной манеры современного прозаика А. де Куатьэ. Подчеркивается, что тематика и проблематика романа автора «Исповедь Люцифера» связана с «Божественной комедией» Данте.

Ключевые слова: средневековье, Возрождение, Данте, А. де Куатьэ, Иисус Христос, Люцифер.

Стаття надійшла до редколегії 22.08.2014 р.

УДК 821.161.2.09Дов73ач

В. С. ДОНІЙ

м. Херсон

victoriyadoniy@rambler.ru

**ЕЛЕМЕНТИ НАТИВІЗМУ В КІНОПОВІСТІ
О. ДОВЖЕНКА «ЗАЧАРОВАНА ДЕСНА»**

У статті розглянуто основні аспекти теорії нативізму. Зроблено спробу виокремити нативістичні концепти в художньому тексті кіноповісті О. Довженка «Зачарована Десна».

Ключові слова: нативізм, концепт, образ, кіноповість.

Сприйняття та свідоме ставлення до світу формується у процесі взаємодії багатьох чинників – господарських, соціальних, духовно-культурних, етнічних тощо. Вони утворюють парадигму способів бачення світу, розумового складу, уяви або колективних уявлень, що в цілому йменують ментальністю. Події певного історичного періоду зумовлюють погляди, прагнення, настрої, мету життєдіяльності людини.

Таким чином, кожна історична епоха – це «ментальний стан людини, яка встановлює собі межі сприйняття і розуміння, межі привласнення та діяльності» [12, 83] і відображається, зокрема, в літературі. Сучасні літературознавчі дослідження розставляють акценти

на поняттях «ментальність», «національна культура», «національна ідентичність», «посттоталітарна свідомість», «постімперська традиція», що містять в собі нативістичні відтінки. Лише творцям художнього слова, які безмежно люблять свій народ, доля якого їх глибоко хвилює, вдається продукувати зазначені феномени у своїй творчості. Саме до таких неординарних особистостей належить Олександр Петрович Довженко, чиї твори сповнені щирого болю за Україну, уваги та великої гордості у дні звитяги та праці.

Творчий доробок О. Довженка став об'єктом досліджень О. Бабишкіна, Ю. Барабаша, С. Коби, М. Куценка, Ю. Кочерган, С. Плачинди, І. Семенчука, Д. Шлапака, опублікованих за